

УДК 343.618:343.95:159.9

Пакліна Т. О. – ад'юнкт кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

ЮРИДИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ СКЛАДОВІ НЕОБЕРЕЖНОСТІ ПІД ЧАС УЧИНЕННЯ ВБИВСТВ

Досліджено низку складових небережності (легковажність, самовпевненість, недбальство), які відображають моральні й соціальні оцінні критерії правопорушення та його суб'єкта. Проаналізовано доцільність використання поняття «передбачення/непередбачення» як характеристики злочинної самовпевненості, а також «недбальство» як детермінанти необережного злочину. Обґрунтовано доцільність проведення судово-психологічної експертизи на етапі досудового розслідування в кримінальних провадженнях за фактами вчинення вбивств через небережність.

Ключові слова: правопорушення з небережності, установка, самовпевненість, недбальство, кваліфікація, легковажність, передбачення, усвідомлення.

Актуальність тематики дослідження зумовлена несформованістю сталого наукової позиції щодо конкретної психічної функції, яка визначає спрямованість і зміст убивства, учиненого через небережність, та здатна бути самостійним психічним феноменом. Визначаючи психічну детермінацію небережності, дослідники послуговуються термінами «недбальство», «самовпевненість», «легковажність». На нашу думку, ці категорії стосуються соціальних і моральних характеристик правопорушення та не відображають психічної процесуальної зумовленості діяння.

Обсяг і процесуальна форма психологічного знання, яке доцільно використовувати під час досудового розслідування в кримінальних провадженнях, внесених до ЄРДР за ст. 119 КК України, залежать від особливостей завдань, які слідчий має виконати. Унаслідок вивчення вироків суду першої інстанції, винесених протягом 2012–2017 років за цими кримінальними провадженнями, встановлено, що лише в 11 % проваджень

слідчі призначали психолого-психіатричні експертизи. Натомість психологічних експертиз взагалі не призначали.

Однак саме кваліфікація необережності в діях особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, є запорукою вирішення питання щодо її винуватості. У законодавстві чітко визначено, за яких умов і за наявності яких ознак психологічний феномен необережності набуває ознак вини.

Так, відповідно до ч. 2 ст. 25 КК України, про злочинну самовпевненість ідеться тоді, коли особа передбачала можливість настання суспільно небезпечних наслідків власного діяння (дії або бездіяльності), проте легковажно розраховувала на їх відвернення [1, с. 81].

У словнику з юридичної психології самовпевненість потрактовано як рису особистості й водночас особливість поведінки, означену набуттям власним «Я» особистості надмірної значущості в системі міжособистісних відносин або в конкретній діяльності [2, с. 121].

Аналізуючи самовпевненість, слід зазначити, що передбачення (інтелектуальний момент) має ґрунтуватися на попередньому досвіді особи, тобто на певних її якостях (спеціальних навичках), що надають можливість свідомо передбачити суспільну небезпечність відповідних наслідків.

У тлумачному словнику термін «свідомість» визначено як здатність особи до відтворення дійсності в мисленні (психічна діяльність як відображення дійсності) [3, с. 685]. Категорію «передбачати» потрактовано як «...заздалегідь знати, робити припущення щодо появи, настання чого-небудь» [4, с. 532].

Однак під час учинення навмисного злочину особа усвідомлює, що їй для досягнення цілі необхідно вжити певних заходів, а під час учинення злочину через необережність особа діє (чи не діє) з метою усунення перешкод, які постали на її шляху.

Науковці вважають, що нерідко злочини, учинені через необережність, унаслідок самовпевненості означені лініями детермінації, схожими до навмисних злочинів. Найчастіше вони пов'язані з:

– легковажним і безвідповідальним ставленням винного до вивчення спеціальних правил поведінки й отримання навичок щодо їх застосування;

– незасвоєнням особою необхідних соціальних позицій і ролей, низьким рівнем професійної підготовки фахівців, посадових осіб, учасників певної діяльності;

– викривленою системою пріоритетів, коли суб'єкт, прагнучи прихильності, кар'єрного поступу, слави тощо, вважає дотримання спеціальних правил поведінки вторинним;

– перебуванням особи в умовах, що ускладнюють дотримання правил поведінки (суперечливі вимоги середовища, втома, понаднормовий робочий час тощо) [5, с. 386].

З огляду на зазначене, постає питання: як слідчий може без проведення судово-психологічної експертизи з'ясувати – передбачала чи могла передбачати особа суспільно небезпечні наслідки свого діяння під час учинення вбивства через необережність унаслідок злочинної самовпевненості? Які навички потрібні особі, щоб запобігти цьому злочину, який учиняють, переважно, на побутовому підґрунті (унаслідок вживання спиртних напоїв, неналежного догляду за немовлям, неналежним поводженням зі зброєю)?

Чи здатен навіть компетентний слідчий без проведення судово-психологічної експертизи вирішити питання, що стосується ймовірного передбачення особою суспільно небезпечних наслідків учиненого діяння без: урахування низки вроджених характеристик (темпу психічної активності, сили й рухливості нервових процесів, стійких емоційних властивостей та інших параметрів, які стосуються темпераменту особи); вивчення типових реакцій і поведінки особи в екстремальних ситуаціях; виявлення її установок та соціальної спрямованості.

На наше переконання, лише встановивши, як на психічному рівні виявляється інтелектуальний момент передбачення, можна розмежувати вбивства, учинені через необережність, унаслідок злочинної самовпевненості та з непрямым умислом.

Водночас слід ураховувати, що особа, передбачаючи суспільну небезпечність власного діяння, легковажно сподівається на певні обставини, які здатні ці наслідки відвернути. Вважаємо, що така особа свідомо не припускає можливого настання шкідливих наслідків.

Тобто особа розраховує на цілком реальні обставини, здатні відвернути настання шкідливих наслідків. Однак цей розрахунок є легковажним, не достатнім для відвернення наслідків. Особа, переоцінюючи власні можливості щодо концентрації інтелекту й

волі, не враховує суттєвих обставин, не залучає додаткових сил і засобів, тому сама виявляється не здатною відвернути наслідки поведінки. У зв'язку із цим воля не є тим чинником, що визначає вчинення вбивства через необережність (суспільно небезпечні наслідки). Таким рушієм може бути потреба (або імпульс актуальної потреби), яка втілюється в установці та яку необхідно задовольнити.

Водночас, на думку С. Л. Рубінштейна, саме усвідомлення мети й передбачення результату дає змогу відмежувати вольову дію від інстинктивної та виявляється безпосередньо в її перебігу [5, с. 153].

На початкових етапах поведінки виникає ситуація, за якої актуалізується установка, що визначає характер психічних операцій, які надалі будуть реалізовані. Однак внутрішньо модельований вольовий акт, який від початку є упорядкованим вчинком, поступово під впливом установки втрачає контроль за розвитком подій.

Тобто вольові процеси фактично заміщуються установкою з визначеним змістом, яка і стає активною спонукальною силою. Лише врахування детермінованості контролю поведінки низкою психічних диспозицій особистості на рівні свідомої регуляції дасть змогу встановити легковажність.

Слідчий під час визначення необережної вини обов'язково має з'ясувати, чи була ця особа здатна (за наявного в неї рівня інтелекту й волі) відвернути суспільно небезпечні наслідки у вигляді смерті потерпілого.

Аналізуючи поняття злочинної самовпевненості, Р. В. Вереша конкретизує його так: «Винуватий, з одного боку, недостатньо оцінив значення обставин, які могли викликати суспільно небезпечні наслідки, а з іншого – переоцінив власні можливості або інші обставини, які могли б відвернути такі наслідки. В обох випадках особа діє необачно та легковажно» [6, с. 91–92].

Законодавець не приділяє належної уваги тому, що особа під час учинення злочину передбачає (через самовпевненості) можливість настання суспільно небезпечних наслідків. Учиняючи вбивство через необережність, унаслідок злочинної самовпевненості особа обов'язково передбачає, що її діяння призведе до суспільно небезпечних наслідків, однак упевнена, що вчинена саме нею дія (бездіяльність) не спричинить таких наслідків.

Ідеться про ситуацію, коли особа, діючи у відповідній обстановці, не усвідомлювала реального причинового зв'язку між власною поведінкою та наслідками, хоча й могла б це зробити за умов інтенсивного використання свого психічного потенціалу. Тому злочинна самовпевненість усе такі передбачає абстрактну можливість настання наслідків [8, с. 83].

Таким чином, особа, учиняючи злочин із непрямим умислом, передбачає реальну можливість настання суспільно небезпечних наслідків, а за умов злочинної самовпевненості це передбачення є абстрактним.

В обох випадках можливим є розвиток причинового зв'язку, а потенційні наслідки моделюються у свідомості особи з граничною чіткістю.

Водночас слід акцентувати увагу на тому, що за суб'єктивно усвідомленої легковажності суб'єкт ніби намагається не враховувати, що злочинний результат можливий, оскільки його мета під час необережних дій не збігається з отриманим результатом у вигляді загибелі людини.

Крім цього, за умов непрямого умислу шкідливий результат у момент учинення діяння особа сприймає як бажаний, а після вчинення вбивства через необережність вона шукає підтримки та виправдання в суспільстві, вважаючи це нещасним випадком.

На нашу думку, у межах такого підходу, вирішуючи питання щодо абстрактного передбачення можливості настання суспільно небезпечних наслідків, слідчий має залучати фахівців у галузі психології, адже саме судово-психологічна експертиза дає змогу встановити особливості психічної діяльності, зокрема її вияви в поведінці особи, що мають юридичне значення та певні правові наслідки.

Під час вивчення розслідування необережного убивства слід проаналізувати специфіку вчинення діяння через необережність унаслідок вживання особою спиртних напоїв. На перший погляд, між діями особи, яка вчиняє вбивство через необережність, поставленою метою та наслідками зв'язку немає. Проте ця думка хибна, оскільки такий зв'язок наявний і консолідується він у підсвідомості. Тобто поведінку винного, що спричинила настання смерті людини, реалізовано на рівні актуалізованої первинної установки, яка починає діяти внаслідок блокування установок вищого рівня через отруєння алкоголем головного мозку. Особа вчиняє саме так, оскільки життя потерпілого для

неї не становить цінності, а отже, і не є значущим у системі особистих координат. Тому наслідок у вигляді смерті потерпілого є для винного супутньою втратою, оскільки увагу зосереджено на досягненні іншої, важливішої, мети.

На нашу думку, аналізуючи детермінанти необережного вбивства, доцільно використовувати термін «усвідомлення», а не «передбачення». Згідно з тлумачним словником сучасної української мови, «усвідомлювати» означає «осягати розумом, сприймати свідомо, розуміти значення, сенс чого-небудь; осмислювати. Цілком розуміти що-небудь, проникати в його суть, правильно оцінювати щось» [7, с. 1303].

Аналогічну позицію обстоює С. І. Нежурбіда, зазначаючи, що відсутність вказівки на усвідомлення винним власне суспільно небезпечного характеру дії є прогалиною закону [8, с. 38]. Досліджуючи необережність, науковець також дійшов висновку, що доцільнішим є використання терміна «усвідомлення», а не «передбачення».

Особа, учиняючи вбивство через необережність, усвідомлює значення своїх дій, свідомо порушує правила обережності, тобто не абстрактно передбачає (формує в уяві ймовірнісну модель події), а осмислює та цілком розуміє, що її протиправні дії можуть призвести до суспільно небезпечних наслідків у вигляді смерті потерпілого.

Водночас у разі злочинної недбалості, відповідно до ч. 3 ст. 25 КК України, особа не передбачала можливості настання суспільно небезпечних наслідків власного діяння (дії або бездіяльності), хоча повинна була і могла їх передбачити [1, с. 81].

На відміну від злочинної самовпевненості, злочинна недбалість виявляється, передусім, у непередбаченні особою суспільно небезпечних наслідків своєї дії або бездіяльності. Це саме та ознака, за якою розмежовують недбалість, злочинну самовпевненість та обидва умисли.

Використання вітчизняним законодавцем у межах окреслення злочинного недбальства такого формулювання, як «не передбачала», на наше переконання, є не досить коректним, оскільки особа, з огляду на процеси, що відбуваються в її психіці, може усвідомлювати чи не усвідомлювати наслідки власних дій. Зважаючись на певний учинок, особа усвідомлює можливі його наслідки. За наявності в правопорушника освіти, адекватного психічного стану, достатнього рівня інтелектуального розвитку,

він здатний усвідомлювати й аналізувати наслідки своїх учинків (як позитивних, так і негативних), що, відповідно, заперечує нездатність ці вчинки передбачати. Крім цього, означений освітній, психічний та інтелектуальний статус особи передбачає можливість ужиття запобіжних заходів щодо недопущення настання смерті потерпілого. Отже, особа цілком усвідомлювала той факт, що вона порушує визначені правила обережності ще на первинному етапі дій, і цього вже цілком достатньо для визнання провини, навіть за умови неусвідомлення наслідків.

Слушною щодо цього питання є позиція М. Г. Угрехелідзе, який дійшов такого висновку: «Система несвідомого містить такі уявлення, бажання, прагнення та думки, які певний час були явищами свідомого, але потім сягнули за його межі та перетворилися на спогади (диспозицію). Саме з цієї частини (витісненого) утворюється проміжна система “перед свідомого”, яка є межею між свідомим і несвідомим. Зрештою, наступна і кінцева інстанція психіки – це свідоме» [9, с. 12].

Можемо припустити, що за умов злочинної недбалості особа не усвідомлювала можливості настання суспільно небезпечних наслідків. Так, Д. О. Александров стверджує: «Неусвідомлене може виявлятися в автоматизмах і стереотипах поведінки, схильності врегулювати певні ситуації та реагувати на зовнішні впливи певним чином. Тобто це всі ті неусвідомлені стимулювальні чинники (мотиви та смислові установки), зумовлені прагненням до бажаного майбутнього. Вони суттєво впливають на спосіб життя та поведінку особи, беруть активну участь у формуванні мотиваційної сфери. В осіб, які вирізняються низьким рівнем усвідомлення (рефлексії), слабкими гальмівними процесами (характерними для певної категорії акцентуацій та психічних аномалій), емоційною насиченістю переживань, за сприятливих (провокативних) обставин відповідні мотиви можуть реалізуватися в несподіваній для суб'єкта імпульсивній дії, наприклад, зненацькому учиненні насильницького злочину» [10, с. 12].

Натомість у праці Р. В. Вереші зазначено: «Зміст психічного ставлення суб'єкта за злочинної недбалості полягає не в можливості усвідомлювати суспільно небезпечний і протиправний характер власних дій, а в справжньому усвідомленні особою суспільної небезпечності та протиправності вчинюваної нею дії або бездіяльності. Причому відсутність передбачення суспільно небезпечних наслідків діяння ототожнюють з інтелектуальною

помилкою. За злочинної недбалості можливими є не лише відсутність вольових зусиль, спрямованих на заподіяння суспільно небезпечних наслідків, а й усвідомлення можливості їх настання. Такий стан можна схарактеризувати як певну бездіяльність психіки щодо суспільно небезпечних наслідків, оскільки можливість не є дійсністю» [6, с. 93–94].

Тобто під час учинення особою вбивства через необережність (унаслідок злочинної недбалості) можна констатувати певну поетапність її психічних і вольових процесів:

- особа вчиняє дії, спрямовані на досягнення певної мети, яка не пов'язана з убивством через необережність (завдання тілесних ушкоджень, здійснення пострілу під час полювання тощо);

- дії такої особи здебільшого автоматичні та є виявом попередньо набутого досвіду. Вони засвідчують апперцепцію, яку в психології визначають як залежність сприйняття навколишнього світу від минулого досвіду;

- особа та її життя для злочинця не становлять цінності;

- отриманий результат для такої особи є неочікуваним і не збігається з поставленою метою.

Специфіку установки, яку особа реалізує під час учинення злочину, досить детально описав у своєму дослідженні Д. О. Александров, зазначивши: «Операційна установка (від пасивного підтримання стану готовності до уникнення небезпеки) трансформується в готовність до активного захисту своєї самості в разі появи лише натяку на неї. Цільова установка на цьому етапі ще не змінюється, адже вона виявляється за більш радикальної зміни вектора спрямування взаємодії смислової та операційної установки» [10, с. 109]. Унаслідок нервово-психічного напруження особа перебуває в збудженому стані. Безрезультатність такого напруження формує в неї уявлення про її прихованість, агресивність, а зовсім не про відсутність небезпеки. Таким чином, в особи посилюється підозрливість, недовіра до впливу зовнішніх факторів.

Наступний етап, на думку Д. О. Александрова, означений «черговою трансформацією смислової установки як готовності до захисту через вияв агресії стосовно всього незрозумілого або ж щодо першого-ліпшого, “довгоочікуваного” джерела, здатного зняти накопичене напруження». Причому операційна установка перетворюється на готовність агресивного усунення «об'єкта-

приводу» (як компенсація тривалого марного очікування в напруженому стані). За умов такої радикальної зміни спрямування смислової та операційної установок відбувається зміщення й цільової установки. Гіпертрофуючись, правомірна установка сягає за межі офіційної законослухняної поведінки та замінюється неписаними законами існування цієї особи. Тепер цільова установка перетворюється на готовність до досягнення передбаченого усвідомленого результату (безпеки) через агресивні дії щодо каталізуючого чинника» [10, с. 110].

У зазначеній ситуації особа не усвідомлює можливості настання смерті потерпілого внаслідок регуляції психічних процесів неусвідомленими стимулювальними чинниками (агресія, мотиви та смислові установки), які є автоматизованим продуктом минулого досвіду. Мотиви поведінки особи втілюються в несподіваній для суб'єкта імпульсивній дії, зокрема агресивній, яка може виявитися в учиненні вбивства через необережність. Обстановку особа оцінює лише після вияву агресії, спокійно аналізуючи ситуацію та результати власного вчинку. Так, усвідомленню підлягає лише неспівмірність застосованої сили щодо джерела подразнення, а не мотив учинку.

У цьому контексті С. Л. Рубінштейн зазначає: «Так, я можу абсолютно не усвідомлювати автоматизованого способу реалізації тієї чи тієї дії, а отже, власне процесу її здійснення, проте ніхто не назве через це таку дію несвідомою, якщо її мету було усвідомлено. Водночас дію назвуть несвідомою, якщо неусвідомленим був істотний наслідок або результат цієї дії, який за таких обставин закономірно з нього випливає і який можна було передбачити» [5, с. 16].

Якщо особа не усвідомлювала суспільної небезпечності своїх дій, а діяла імпульсивно (під впливом установок першого рівня), це не означає, що її вчинки були несвідомими. Попри те, що її мета не відповідала отриманому результату, її було усвідомлено, а отже, передбачено. Передбачення – головний вияв свідомості людини, який суттєво відрізняє її діяльність від неусвідомленої (інстинктивної) поведінки тварини. Воно є складовою більшої психічних процесів, які реалізуються на рівні свідомості людини (вольових, пізнавальних, емоційних). Водночас психічна активність особи відбувається без участі вольової функції, а лише на рівні установки.

З огляду на це, використання науковцями в межах визначення самовпевненості й недбалості терміна «передбачення» вважаємо не цілком коректним. Крім цього, на думку законодавця, у тлумаченні злочинної недбалості в поведінці особи важливе місце посідає встановлення саме обов'язку та можливості суб'єкта передбачати суспільно небезпечні наслідки.

Із цією позицією дискутує Р. В. Вереша, який стверджує: «Наявність лише обов'язку передбачати суспільно небезпечні наслідки своєї дії або бездіяльності не є достатньою підставою для визнання особи винуватою в злочинній недбалості. Суттєве значення має фактична можливість особи передбачати такі наслідки. Ця можливість пов'язана, по-перше, з деякими суб'єктивними властивостями особи (рівень спеціальних знань у конкретній галузі, життєвий і практичний досвід тощо), а по-друге – з тими конкретними умовами, у яких діяла така особа» [6, с. 92]. Ми теж вважаємо, що обов'язок не враховує психічних властивостей особи та є лише нормативною вимогою, яка потребує дотримання особою певних правил.

Водночас таке тлумачення недбалості викликає сумніви щодо повноти суб'єктивної складової підстави кримінальної відповідальності особи, оскільки:

- категорії «повинна» й «могла» не є психологічними компонентами, а лише зобов'язують особу, вказуючи на абстрактну можливість передбачення;

- обов'язок є вольовим моментом, який зобов'язує особу передбачати настання суспільно небезпечних наслідків власних дій. Проте й він не є свідченням здатності особи фізично передбачати настання суспільно небезпечних наслідків відповідно до наявних індивідуальних якостей (вік, освіта, знання, життєвий досвід, психічний стан тощо).

У зв'язку із цим слушною є думка Р. В. Вереші, який стверджує: «Ні перше, ні друге не відображають будь-якого психічного ставлення. Обов'язок не має зв'язку із психічним ставленням за матеріальними та логічними підставами. Можливість означає потенційну, нереалізовану поведінку, тоді як кримінальне право вимагає встановлення вини дійсної, а не можливої» [11, с. 67].

У разі злочинної недбалості йдеться не лише про відсутність вольових зусиль, спрямованих на заподіяння суспільно

небезпечних наслідків, а й про усвідомлення можливості їх настання. Науковці вважають, що такий стан можна схарактеризувати як певну бездіяльність психіки щодо суспільно небезпечних наслідків, оскільки можливість не є дійсністю.

Наявність лише обов'язку передбачення можливості настання суспільно небезпечних наслідків у вигляді смерті потерпілого не звільняє слідчого від необхідності з'ясування реальної можливості такого передбачення, тобто усвідомлення. Вирішення зазначеного питання можливе лише в межах проведення судово-психологічної експертизи.

Водночас замість терміна «недбалість» доцільно використовувати «необачність», яка виникає тоді, коли особа усвідомлює суспільну небезпечність свого діяння, проте через певні обставини діє необачно, призводячи таким чином до суспільно небезпечних наслідків.

Тобто особа одразу усвідомлювала суспільну небезпечність власних дій, але, прагнучи досягнути певної мети, учинила необачно, спричинивши настання суспільно небезпечних наслідків. На першому етапі дії особи збігаються з поставленою метою. Саме на цьому етапі вона має можливість їх припинити, але через певні обставини поводить не необачно, чим заподіює смерть іншій особі. Усвідомлюючи небезпечність власних дій, особа не може не усвідомлювати небезпечність їхніх наслідків.

Отже, розмежування видів необережної вини має практичне значення, оскільки точне їх встановлення дає змогу правильно кваліфікувати дії особи, яка вчинила вбивство через необережність.

Використання законодавцем у межах окреслення злочинного недбальства такого формулювання, як «особа не передбачала», слід визнати не цілком коректним, оскільки особа, з огляду на процеси, що відбуваються в її психіці, може усвідомлювати чи не усвідомлювати наслідки власних дій. Зважаючись на певний учинок, особа усвідомлює можливі його наслідки. Крім цього, означений освітній, психічний та інтелектуальний статус особи передбачає можливість ужиття запобіжних заходів щодо недопущення настання смерті потерпілого. Особа повною мірою усвідомлювала той факт, що вона порушує визначені правила обережності вже на первинному етапі дій, і цього цілком достатньо для визнання провини, навіть за умови неусвідомлення наслідків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України : наук.-практ. комент. [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін.] ; за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – Київ : Ін Юре, 2003. – 1196 с.
2. Юридична психологія : словник / [Д. О. Александров, В. Г. Андросюк, Л. І. Казміренко та ін.] ; за заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсеєва. – 2-ге вид., доповн. – Київ : КНТ, 2008. – 224 с.
3. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов ; под ред. Н. Ю. Шведовой. – М. : Сов. энцикл., 1973. – 846 с.
4. Криминология : учебник / под ред. А. И. Долговой. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Норма, 2005. – 912 с.
5. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2000. – 594 с.
6. Вереша Р. В. Необережність та її види (коментар до ст. 25 КК України) / Р. В. Вереша // Вісник Академії адвокатури України. – 2011. – № 2 (21). – С. 91–95.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ ; Ірпінь : Перун, 2004. – 1440 с.
8. Нежурбіда С. І. Злісна необережність: концепція, механізм і шляхи протидії : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / С. І. Нежурбіда. – Чернівці, 2001. – 179 с.
9. Угрехелидзе М. Г. Проблема неосторожной вины в уголовном праве / М. Г. Угрехелидзе. – Тбилиси : Мецниереба, 1976. – 131 с.
10. Александров Д. О. Роль установки у вчиненні «безмотивних» насильницьких злочинів : дис. ... канд. юрид. наук : 19.00.06 / Д. О. Александров. – Київ, 2001. – 151 с.
11. Вереша Р. В. Суб'єктивні елементи складу злочину : наук.-практ. посіб. / Р. В. Вереша. – Київ : Алерта, 2015. – 88 с.

REFERENCES

1. Baulin, Yu.V., Borysov, V.I., & Havrysh, S.B. (et al.). (2003). *Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine]*. V.V. Stashys, & V.Ya. Tatsii (Ed.). Kyiv: In Yure [in Ukrainian].
2. Aleksandrov, D.O., Androsiuk, V.H., & Kazmirenko, L.I. (et al.). (2008). *Yurydychna psykhohohiia [Legal psychology]*. L.I. Kazmirenko, & Ye.M. Moiseiev (Ed.). (2nd ed., rev.). Kyiv: KNT [in Ukrainian].
3. Ojegov, S.I. (1973). *Tolkovyi slovar russkogo yazyka [Explanatory dictionary of the Russian language]*. N.Yu. Shvedova (Ed.). Moscow: Sov. encikl. [in Russian].
4. Dolgova, A.I. (Ed.). (2005). *Kriminologiya [Criminology]*. (3rd ed., rev.). Moscow: Norma [in Russian].
5. Rubinshtein, S.L. (2000). *Osnovy obscei psihologii [The Basics of General Psychologists]*. SPb.: Piter [in Russian].
6. Versha, R.V. (2011). Neoberezhnist ta ii vydy (komentar do st. 25 KK Ukrainy) [Negligence and its species (commentary on Art. 25 of the Criminal Code of Ukraine)]. *Visnyk Akademii advokatury Ukrainy, Bulletin of the Academy of Advocacy of Ukraine*, 2(21), 91-95 [in Ukrainian].

7. Busel, V.T. (Eds.). (2004). *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language]*. Kyiv; Irpin: Perun [in Ukrainian].

8. Nezhurbida, S.I. (2001). Zlisna neoberezhnist: kontseptsia, mekhanizm i shliakhy protydii [Malicious negligence: the concept, mechanism and ways of counteraction]. *Candidate's thesis*. Chernivtsi [in Ukrainian].

9. Ugrehelidze, M.G. (1976). *Problema neostorozhnoi viny v ugovnomu prave [The Problem of Careless Guilt in Criminal Law]*. Tbilisi: Mecniereba [in Russian].

10. Aleksandrov, D.O. (2001). Rol ustanovky u vchynenni bezmotyvnykh nasylhnytskykh zlochyniv [The role of the installation in committing irrelevant violent crimes]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

11. Veresha, R.V. (2015). *Subiektyvni elementy skladu zlochynu [Subjective elements of the crime]*. Kyiv: Alerta [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 17.01.2018

Paklina T. – Postgraduate Student of the Department of Legal Psychology of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine

Legal and Psychological Warehouse Negligence During Murder

The article deals with a number of components of negligence such as: self-confidence, when the person assumes the possibility of occurrence of socially dangerous consequences of his act (actions or inaction), but reluctantly counted on their distraction; less-off, when the person did not foresee the possibility of coming of socially dangerous consequences of his act (actions or inaction), although he was supposed to be able to foresee them, which reflect the moral and social evaluation criteria of the offense and his subject. The adequacy of the use of the concept of «prediction-non-prediction» as an attribute of criminal self-confidence and negligence as determinants of careless crime is analysed. The manifestation of the intellectual moment in the form of psychological prediction makes it possible to resolve the issue of distinguishing between murder committed by negligence, as a result of criminal self-confidence and committed with indirect intent, because it is precisely based on the previous experience of the person, or on the peculiarities of certain qualities (special skills) that provide an opportunity and allow (subject to certain experience) to consciously anticipate the social danger of

such consequences. The feasibility of conducting forensic psychological examination at the stage of pre-trial investigation in criminal proceedings initiated on the basis of murders due to negligence is substantiated, which solves the issue of probabilistic prediction, presently arrogance, the person of socially dangerous consequences of the committed act without taking into account a number of innate characteristics: the pace of mental activity, strength and mobility of nervous processes, stable emotional qualities and other parameters related to person's temperament; without studying the typical reactions and behavior of a person in extreme situations; without revealing its attitudes and social orientation.

Keywords: offense by negligence, installation, self-confidence, negligence, qualification, frivolity, foresight, awareness.